

Doc. dr Darko Radić, docent
Pravni fakultet Univerziteta u Banjoj Luci

ZAJEDNIČKA IMOVINA KAO MEHANIZAM ZAŠTITE IMOVINSKIH PRAVA I INTERESA SUPRUŽNIKA

Sažetak: Autor u ovom radu raspravlja o zaštiti imovinskih prava i interesa supružnika, posebno u svijetlu primjene instituta zajedničke (bračne) imovine, preispitujući pozitivnopravni okvir kojim se uređuju imovinska dejstva braka. Specifičnosti imovinskih odnosa čiji su učesnici supružnici zahtijevaju posebnu regulativu kojom će se ostvariti više pravno-političkih vrijednosti, ali i obezbijediti efikasna zaštita njihovih prava i interesa. U tom smislu, autor, specijalnosa pozicije prava i interesa supružnika, razmatra "zaštitne" funkcije instituta zajedničke imovine, naročito pravila koja se odnose na sticanje zajedničke imovine, pravni režim upravljanja i raspolaganja zajedničkom imovinom i sistem njene diobe, potvrđujući njihovu opravdanost i posebnu ulogu, koju determiniše identitet subjekata u brojnm i raznovrsnm odnosima koji se zasnivaju konstituisanjem bračne zajednice.

Ključne riječi: imovinska prava supružnika, zajednička imovina supružnika, upravljanje i raspolaganje, dioba zajedničke imovine.

1. Uvod

Zaključenjem braka i konstituisanjem zajednice života supružnika, koja predstavlja ukupnost pravnih i metapравnih elemenata u trajnom odnosu, dolazi do uspostavljanja brojnih prava i dužnosti koji su po svojoj pravnoj prirodi raznovrsni. Respektujući njihovu raznolikost, ipak se može konstatovati da u značajnoj mjeri postoji međusobna uslovljenost i međuzavisnost istih. Sljedstveno tome, ovi odnosi zahtijevaju posebnu pažnju i senzibilitet zakonodavca, kako bi se njihovim pravnim uređenjem ostvarila efikasna zaštita interesa pojedinih članova porodice, ali i interes porodice kao cjeline. Ovo naročito vrijedi za imovinske odnose supružnika, čija regulacija zahtijeva izvjesna odstupanja od opštih pravila imovinskog prava, pa čak i redukovanje domašaja pojedinih pravnih načela ove grane prava.

Predmet ovog rada su upravo odnosi između supružnika u režimu zajedničke (bračne) imovine, koji su zapravo rezultanta zajednice života, odnosno posljedica ekonomske zajednice koja se tom prilikom uspostavlja. Za razliku od ostalih učesnika imovinskih odnosa, supružnici se, stupajući u imovinske odnose, već nalaze u pravnoj vezi koja podrazumijeva brojna i raznorodna prava

i dužnosti, odnosno u relaciji koja, osim pravnih, sadržava i vanpravne elemente. Upravo navedene činjenice determinišu nužnost odgovarajuće zaštite imovinskih prava i interesa ovih lica kroz specijalna pravna rješenja. Krucijalni dio posebnosti zakonske regulative imovinskih odnosa između supružnika predstavlja zajednička (bračna) imovina. Ravnopravnost supružnika (i roditelja) od ključne je važnosti za njihove ukupne odnose, što implicira nužnost primjene ovog načela, pa čak i u slučaju konfrontacije ovog i principa autonomije volje. Pored toga, institut zajedničke imovine pruža solidnu osnovu za zaštitu materijalne osnove braka i porodice, tako da bračno-imovinska regulativa posredno utiče i na zaštitu interesa drugih članova porodice. Sve prethodno navedeno ukazuje na izvore legitimiteta posebnosti pravila za imovinske odnose u braku, koja imaju i značajnu pravno-političku funkciju.

Način i kriterijumi pravnog kvalifikovanja imovine ostvarene tokom braka, momenat i uslovi konstituisanja zajedničke imovine, a naročito verifikacija različitih oblika rada i doprinosa u njenom sticanju, u stvari otkrivaju vrlo sofisticirane pravne mehanizme primjenom kojih se obezbjeđuje ravnopravnost supružnika i obezbjeđuje efikasna zaštita njihovih imovinskih prava i interesa, bez obzira na sve lične i druge različitosti koje među supružnicima postoje. Konzistentnost ove pravne ustanove, u posmatranom smislu, potvrđuju i pravila kojima se uređuje upravljanje i raspolaganje zajedničkom imovinom, odnosno sistem odgovornosti za obaveze preuzete za potrebe bračne (porodične) zajednice. Konačno, prestanak zajednice života i/ili braka, takođe, nije van domašaja posebnih pravnih rješenja čija primjena podrazumijeva zaštitu imovinskih prava i interesa supružnika, jer pravila diobe zajedničke imovine sadrže rješenja za kompleksne pravne situacije koje karakteriše subjektivni identitet učesnika ličnih i imovinskih odnosa, odnosno skupnost titulara i (kasnije) suprotstavljenih strana.

2. Pojam, uloga i značaj zajedničke imovine

Pojam zajednička imovina nije termin koji se koristi isključivo u porodičnom pravu. Radi se o pojmu koji je derivirao iz pojma zajedničke svojine, odnosno instituta „zajedničke ruke“.¹ Termin zajednička imovina koristi se u izvjesnim situacijama i u nasljednom pravu.² Prema tome, iako je zajednička imovina posebna imovinskopravna kategorija i prevashodno

¹ Prema Gierkeovom (*Gierke, O.*) shvatanju "zajednička ruka" (njem. *Gesammte Hand*) je pravni princip koji se pojavljuje ne samo u oblasti svojine, nego i u oblasti ličnog i statusnog prava, ali i u oblasti obligacionog prava, te kod zastupništva. Kao titular ne pojavljuje se pojedinac, već više lica koji su, osim imovinskim, povezani i ličnim vezama. Iz principa "zajedničke ruke" izvedena je i zajednička svojina (njem. *Gesamteigentum*). Opširnije Gams, A, *Bračno i porodično imovinsko pravo*, Naučna knjiga, Beograd, 1966, str. 27 – 29.

² Pravna je fikcija da zaostavština prelazi na nasljednike trenutkom delacije. Sve do pravosnažnosti rješenja o nasljeđivanju nasljedni dijelovi nasljednika nisu utvrđeni, poznati. Upravo u tom periodu nasljednici su zajedničari, odnosno titulari nad zaostavštinom sa neutvrđenim, neopredijeljenim udjelima.

porodičnopravni institut, ista predstavlja opšte mjesto u građanskom pravu sa posebnim pravno-vrijednosnim implikacijama. Upotrebom ovog termina ističe se vezanost titulara, odnosno imovinsko zajedništvo i međusobna povezanost supružnika koja je najbolje ilustrovana kroz neodređenost njihovih udjela u zajedničkoj imovini sve do njihovog utvrđivanja, odnosno diobe iste. S druge strane, pojmovi kao što su bračna imovina i bračna stečevina (bračna tekovina) upućuju na značaj i funkciju ove pravne ustanove za bračnu zajednicu i ističu njenu osobenost u smislu postojanja posebnog razloga za nastupanje supružnika kao skupnog titulara. Osim toga, naglašavajući „bračnost“ imovine, apostrofira se karakteristika da se radi o imovini koja je stečena u određenom pravnom stanju i od strane lica koja su međusobno vezana i lično, ne samo imovinski. Isto tako, nagovještava se njena funkcija materijalno-finansijske stožernosti bračne, ali i porodične zajednice.

U domaćoj pravnoj teoriji već duže vremena najčešće se koristi naziv zajednička imovina.³ U posljednjih nekoliko godina u nekim pravnim sistemima u Bosni i Hercegovini (dalje: BiH) ovaj termin je skrajnut i na velika vrata uvedena je pomalo arhaična kategorija - bračna stečevina, odnosno bračna tekovina.⁴ No, čini se da upotreba različitih termina u ovom slučaju ima i aplikativnu vrijednost, jer se zajednička imovina (kao imovina zajedničara), prema sadržaju pojma kako je određen u zakonodavstvima i teoriji, bitno razlikuje od bračne stečevine (tekovine) kao imovine suvlasnika. Pojmovi „bračna stečevina“ i „bračna tekovina“ uvedeni su, između ostalog, i radi razlikovanja određenog oblika svojinskog učešća u imovinskoj zajednici supružnika, u odnosu na onaj kojeg sadrži pojam „zajednička imovina“.⁵

Prilikom definisanja zajedničke imovine ne smije se zanemariti činjenica da je zakonsko određenje ove kategorije dio domaće pravne tradicije. Nastavljena je i kroz pozitivno porodično zakonodavstvo u BiH, u kojem se zajednička imovina definiše kao imovina koju su bračni supružnici stekli radom tokom bračne zajednice, kao i prihodi iz te imovine.⁶ Slično je stanje i u porodičnim zakonodavstvima susjednih zemalja koja se naslanjaju na istu

³ Vid. Mladenović, M, Panov, S, *Porodično pravo*, Dosije, Beograd, 2003, str. 190; Janjić-Komar, M; Korać, R; Ponjavić, Z, *Porodično pravo*, Nomos, Beograd, 1995, str. 344 i 345; Draškić, M, *Porodično pravo i prava deteta*, Čigoja štampa, Beograd, 2005, str. 397.

⁴ Čl. 251 Porodičnog zakona FBiH – dalje: PZ FBiH ("Službene novine FBiH", br. 35/05, 41/05 i 31/14); čl. 228 Porodičnog zakona BD – dalje: PZ BD ("Službeni glasnik BD", br. 23/07). I u hrvatskom pravu usvojen je termin "bračna stečevina" - čl. 36 st. 1 Obiteljskog zakona – dalje: OZ (Narodne novine, br. 103/15). Tako i u pravnoj teoriji Traljić, N; Bubić, S, *Bračno pravo*, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2007, str. 71; Alinčić, M; *et. al*, *Obiteljsko pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2006, str. 495.

⁵ Tako i Belaj, V, *Stjecanje imovine (vlasništva) u bračnoj i izvanbračnoj zajednici*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta Rijeka vol. 26 br. 1/1991, str. 342.

⁶ Čl. 270 st. 5 Porodičnog zakona Republike Srpske – dalje: PZ RS ("Službeni glasnik RS", br. 54/02, 41/08 i 63/14); čl. 251 st. 1 PZ FBiH; čl. 228 st. 1 PZ BD.

pravnu tradiciju.⁷ U pravnoteorijskom smislu, zajedničku imovinu supružnika možemo definisati kao skup apsolutnih i relativnih prava koje supružnici za vrijeme trajanja zajednice života steknu radom, odnosno dvostrano-obaveznim pravnim poslovima (uključujući tu i prihode od tako stečene imovine).

Zajednica života supružnika je uslov bez kojeg imovina stečena tokom braka ne može biti kvalifikovana kao zajednička imovina. Zajednica života zapravo i jeste rezultat saglasnosti supružnika, odnosno nužna posljedica zaključenja braka i bez uspostavljanja životne zajednice, brak ostaje samo forma - ne ostvaruju se njegova suština i cilj, zbog kojeg je i zaključen. Prema tome, zajednička imovina je imovinski izraz ostvarenog životnog zajedništva supružnika. Ona predstavlja materijalni kontinuum zajednice života i činjenicu koja je za supružnike prilikom zaključenja braka predvidljiva.

Drugi konstituens zajedničke imovine – posebno interesantan sa stanovišta predmeta ovog istraživanja, jeste rad supružnika. Izdržavanje zajedničkog domaćinstva, zadovoljavanje individualnih i zajedničkih potreba članova porodice, te funkcionisanje bračne, odnosno porodične zajednice uopšte, zahtijevaju angažovanje i rad supružnika. Jasno je da se radi o veoma različitim poslovima koji bi se mogli razvrstavati primjenom brojnih kriterijuma. U domaćoj pravnoj teoriji prihvaćene su podjele rada supružnika na zajednički rad i samostalan ili pojedinačni (odvojeni) rad, odnosno na neposredan rad i posredan rad.⁸

Posebno je važna drugonavedena podjela rada supružnika, a koja se temelji na vrsti doprinosa koji se tom prilikom ostvaruje, pa se rad supružnika posmatra kao neposredan rad i posredan rad. Ukoliko rad supružnika za rezultat ima ostvarivanje novčanog prihoda, ili nekog materijalnog dobra, ili kakve druge imovinske koristi, i koji, dakle, ima svoj novčani ekvivalent, onda se radi o neposrednom radu, tj. neposrednom doprinosu supružnika. Ova vrsta doprinosa je uglavnom jednostavna za utvrđivanje i lako je mjerljiva. S druge strane, supružnici vrlo često, čak i kada imaju zaposlenje i ostvaruju zaradu, preduzimaju aktivnosti koje ne rezultiraju novim prihodima, niti materijalnim dobrima i ne mogu se novčano kvantifikovati. Ovakav rad ne dovodi do nastanka nove materijalne vrijednosti i utoliko je teže procijeniti njegovo učešće u ukupnom radu supružnika, odnosno u ukupnoj vrijednosti imovine koju supružnici zajednički ostvare. Radi se o poslovima koji se odnose na zadovoljavanje najrazličitijih individualnih i zajedničkih potreba, a koje nisu nužno direktno vezane za konzumaciju materijalnih dobara ili stvaranje nekog

⁷ Čl. 171 st. 1 Porodičnog zakona Srbije – dalje: *PZS* (Službeni glasnik Srbije, br. 18/05, 72/11, i 6/15); čl. 36 st. 1 *OZ*.

⁸ Babić, I, *Porodično pravo*, Službeni glasnik, Beograd, 1999, str. 301; Draškić, M, *op. cit.*, str. 397; Ponjavić, Z, *Porodično pravo*, Pravni fakultet Univerziteta u Kragujevcu, Kragujevac, 2007, str. 355 i 356; Panov, S, *Porodično pravo*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu i Službeni glasnik, Beograd, 2008, str. 191; Traljić, N; Bubić, S, *op. cit.*, str. 72; Alinčić, M, *et al.*, *op. cit.*, str. 495 i 496.

materijalnog dobra. To su aktivnosti između roditelja i njihove djece, odnosno akti konzumiranja bračnih neimovinskih odnosa i sve ine radnje koje su usmjerene ka zajednici života i obezbjeđivanju redovnih funkcija braka, odnosno porodice. Ne smije se prenebregnuti činjenica da se posredan rad jednog supružnika reflektuje na neposredan rad drugog supružnika. Obavljanje najrazličitijih poslova u zajedničkom domaćinstvu, kojima se zadovoljavaju egzistencijalne potrebe članova porodice i stvaraju pretpostavke za podizanje i vaspitanje djece, predstavlja snažnu podršku supružnika njegovom životnom partneru, koji kroz neposredan rad ostvaruje prihode.⁹ Značaj i posljedice posrednog rada supružnika determinisali su zauzimanje stanovišta da se i ovaj rad, iako ne tako jednostavan za kvantifikovanje, smatra jednako vrijednim doprinosom u sticanju zajedničke imovine. Jednostavno rečeno, posredan rad se posredno odražava na zajedničku imovinu.¹⁰ Ovakav pristup u pravnom kvalifikovanju doprinosa supružnika u sticanju zajedničke imovine važan je i prilikom diobe zajedničke imovine, o čemu će posebno biti riječi.

3. Upravljanje i raspolaganje zajedničkom imovinom

Pravna pravila kojima se uređuje zajednička imovina supružnika sadrže izvjesna odstupanja od opštih pravila imovinskog prava, a legitimitet takvoj konceptualizaciji ovog pravnog režima obezbjeđuju potrebe zaštite interesa svakog od supružnika. Ovdje se radi o imovini u odnosu na koju postoji pluralitet titulara. Osnova zajedničke imovine je, zapravo, zajednička svojina; posmatrana sa istorijskopravnog aspekta - „svojina zajedničke ruke“. Udjeli titulara u zajedničkoj svojini nisu utvrđeni, što je osnovna karakteristika zajedničke imovine i ujedno ključna determinanta za režim upravljanja i raspolaganja istom. Iz ovog njenog svojstva i u vezi sa njim proizlaze ostale performanse ove ustanove koje diktiraju cilj, karakter i domašaj pravnih pravila kojima se zajednička imovina uređuje kao centralna ustanova zakonskog bračnog imovinskog režima.¹¹

Upravo imajući u vidu primarno svojstvo zajedničke imovine, supružnik ne može samostalno raspolagati svojim udjelom u zajedničkoj imovini pravnim poslovima *inter vivos*.¹² U suprotnom, treće lice bi moglo doći u poziciju da, rukovodeći se vlastitim interesima, utiče na materijalnu stabilnost braka i

⁹ Prema jednom istraživanju, podjela poslova domaćinstva je sljedeća: u 90% slučajeva žene peru i peglaju veš, a u 45% slučajeva nabavljaju namirnice. Muški partneri najčešće peru auto (48% slučajeva), obavljaju sitne popravke u kući (67% slučajeva) i plaćaju račune (49% slučajeva). Partneri zajedno kontaktiraju sa rođacima (61% slučajeva), igraju se sa djecom ili nadziru djecu (oko 33% slučajeva). Stjepanović Zaharijevski, D, *Uspostavljanje jednakih šansi kroz strategiju zakonske i institucionalne zaštite roditeljstva*, Zbornik radova sa Prvog nacionalnog kongresa o deci i natalitetu u Srbiji, Beograd, 2006, str. 127; navedeno prema Panov, S, *op. cit.*, str. 628.

¹⁰ Cvejić-Jančić, O, *Porodično pravo (knjiga I – Bračno pravo)*, Pravni fakultet u Univerziteta u Novom Sadu, Novi Sad, 2001, str. 137.

¹¹ Panov, S, *O zajedničkoj svojini u braku*, Anali Pravnog fakulteta u Beogradu br. 1-3/98, str. 63 – 65.

¹² Čl. 271 st. 2 PZ RS; čl. 174 st. 3 PZS.

porodice. Pored toga, i u slučaju prenosa supružnikovog udjela u zajedničkoj imovini na treće lice, ne bi bilo izvjesno u kojem obimu pribavilac stiče prava od supružnika koji je sa njim zaključio pravni posao.

Pored toga, pravna priroda zajedničke imovine determiniše i to da povjerioci jednog supružnika ne mogu naplatiti svoja punovažna i dospelja potraživanja iz zajedničke imovine. Ovakva situacija je pravni rezultat neodređenosti udjela supružnika. Zato, povjerilac jednog supružnika mora zahtijevati diobu zajedničke imovine „kako bi stvorio uslove za realizaciju svoga prava“.¹³

Isto tako, a sa stanovišta zaštite interesa supružnika, veoma važna karakteristika zajedničke imovine je da se primjenjuje pravna fikcija da se pravo svojine i ostala stvarna prava koja se konstituišu upisom u zemljišne knjige i ine javne registre, upisuju na ime oba supružnika.¹⁴ Naravno, pod uslovom da je pravo stečeno radom supružnika i za vrijeme zajednice života.

Opšte pravilo, u zakonodavstvu RS, je da supružnici sporazumno upravljaju i raspolažu zajedničkom imovinom.¹⁵ Supružnik je ovlašćen da sva svoja svojinska prava vrši zajedno sa drugim zajedničarom. Razumije se, supružnici mogu da zaključe ugovor u kojim će se sporazumijeti da se jednom od njih povjere svi ili neki poslovi upravljanja i/ili raspolaganja.¹⁶ Dakle, supružnik zbog neodređenosti njegovog udjela ne može raspolagati stvarima i pravima iz zajedničke imovine pravnim poslovima *inter vivos*. Ovakvim ograničenjima u raspolaganju predmetima zajedničke imovine štite se interesi drugog supružnika, najčešće i ostalih članova porodice, sprečavajući mogućnost da se jednostranim aktima ugrozi stabilnost bračne, odnosno porodične zajednice. Izuzetno, a u cilju zaštite savjesnih trećih lica, priznaju se dejstva učinjenog jednostranog raspolaganja stvarima iz zajedničke imovine. Pri tome, moraju biti ispunjeni određeni, zakonom propisani uslovi za pokretne (da je stvar pribavljena na temelju teretnog pravnog posla u dobroj vjeri), odnosno nepokretne stvari (da svojina nije bila upisana u zemljišnim knjigama kao zajednička i da je pribavilac postupao u dobroj vjeri). U najkraćem, u posljednjem slučaju može se govoriti o koliziji načela *nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse haberet* i načela povjerenja u zemljišne knjige, odnosno o konfrontaciji fikcije da su oba supružnika upisana u javni registar kao

¹³ Panov, S, *supra* note 9, str. 623.

¹⁴ Istina, ova fikcija u pravu RS nije predviđena porodičnopravnim, već stvarnopravnim propisima; vid. čl. 43 st. 2 Zakona o stvarnim pravima - dalje: ZSP ("Službeni glasnik Republike Srpske", br.124/08, 58/09, 95/11 i 60/15). Napominjeno da je njen domašaj ipak ograničen i da ista ne važi u odnosu na poštena treća lica, čije se povjerenje u pravni promet štiti; o ovome će biti više riječi na odgovarajućem mjestu u nastavku ovog rada. U porodičnom zakonodavstvu Srbije eksplicitno se propisuje da se smatra da je upis u javne registre izvršen na ime oba supružnika, čak i kada je u realnosti upis izvršen na ime samo jednog supružnika (čl. 176 st. 2 PZS).

¹⁵ Čl. 271 st. 1 i čl. 281 st. 1 PZ RS. Isto rješenje prihvaćeno je u zakonodavstvu Srbije (čl.174 st. 1 PZS).

¹⁶ Čl. 281 st. 2 PZ RS; čl. 189 st. 1 – 3 PZS.

vlasnici nekretnine i fikcije apsolutne tačnosti zemljišnih knjiga, gdje je zakonodavac, a radi zaštite povjerenja u pravnom prometu, ipak pružio zaštitu savjesnom trećem licu u pravnom poslu koji nije zaključen sa svim zajedničarima.¹⁷ Naravno, i u potonjoj situaciji supružnik bez čije saglasnosti je izvršeno raspolaganje uživa pravnu zaštitu – pripada mu obligacionopravni zahtjev da traži naknadu vrijednosti otuđene stvari srazmjerno svom udjelu u zajedničkoj imovini.

Sa druge strane, bračna stečevina u pravima FBiH i BD je po svojoj pravnoj prirodi suvlasništvo (*condominium*) u kojem su supružnici suvlasnici sa jednakim udjelima.¹⁸ Nesumnjivo je da ovakva pravna priroda bračne stečevine diktira i primjenu drugačijih pravnih pravila kojima se regulišu odnosi između supružnika u odnosu na poslove upravljanja i raspolaganja bračnom stečevinom, nego što je to slučaj sa klasičnim modelom zajedničke imovine, kakav je primjenjen u RS.

Budući da supružnici imaju pravni položaj suvlasnika, za predmetne odnose vrijede opšta pravila imovinskog prava, tj. stvarnopravni i obligacionopravni propisi, osim kada je drugačije predviđeno pravilima porodičnog prava.¹⁹ Svaki supružnik ima pravo na državinu stvari, pravo da je koristi i ubire plodove srazmjerno svom suvlasničkom dijelu.²⁰ Kada je riječ o poslovima upravljanja bračnom stečevinom, važno je istaknuti da jedan supružnik ne može preduzimati poslove redovnog upravljanja bez prethodne saglasnosti drugog.²¹ Ako jedan od njih uskrati saglasnost, onda supružnik koji namjerava da preduzme pravni posao koji je neophodan za redovno održavanje stvari, može tražiti od suda da s tim u vezi donese odluku.²² Situacija u hrvatskom zakonodavstvu je drugačija, jer se predviđa primjena pretpostavke saglasnosti. Drugim riječima, smatra se da je supružnik koji nije konsultovan prilikom preduzimanja nekog od poslova redovnog upravljanja dao svoj

¹⁷ Čl. 47 st. 2 ZSP. Opširnije: Radić, D, *Raspolaganje zajedničkom stvari – relativizacija zabrane raspolaganja stvarima u zajedničkoj svojini bez saglasnosti svih zajedničara*, Pravna riječ br. 28/2011, Banja Luka, str. 297 – 309.

¹⁸ Čl. 252 st. 1 PZ FBiH; čl. 229 st. 1 PZ BD. Isto rješenje prihvaćeno je i u Hrvatskoj (čl. 36 st. 3 OZ).

¹⁹ Čl. 253 PZ FBiH; čl.230 PZ BD i čl. 38 OZ.

²⁰ Čl. 27 st. 1 Zakona o stvarnim pravima FBiH – dalje: ZSP FBiH ("Službene novine FBiH", br.66/13 i 100/13); čl. 55 st. 1 Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima Brčko Distrikta BiH – dalje: ZVDSP ("Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH", br. 11/01, 8/03, 40/04 и 19/07). U hrvatskom pravu se od suvlasnika zahtijeva da vršeći svoja vlasnička prava ne vrijeđa tuđa prava, odnosno prava drugih vlasnika (čl. 38 st. 1 Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima – dalje: ZVDSPH ("Narodne novine", br. 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 129/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 143/12 i 152/14)).

²¹ Naime, prema opštim pravilima imovinskog prava posao redovnog upravljanja može se preduzeti, samo ako su sa tim saglasni suvlasnici čiji dijelovi zajedno čine više od jedne polovine. Vid. čl. 31 st. 1 ZSP FBiH; čl.58 st. 1 ZVDSP.

²² Čl. 31st. 2 ZSP FBiH; čl. 58 st. 2 ZVDSP.

pristanak za isti.²³ S druge strane, svaki supružnik može slobodno raspolagati svojom imovinom, pa i vlastitim udjelom u bračnoj stečevini (djelimično ili u cjelosti).²⁴ Ipak, za razliku od propisa u FBiH i BD, hrvatski zakonodavac potonje pravo suvlasnika ograničava u određenoj mjeri. Naime, suvlasnik ne može raspolagati idealnim dijelom stvari (supružnik ne može raspolagati svojim udjelom u bračnoj stečevini), ukoliko bi to značilo povredu tuđeg prava, u razmatranoj situaciji prava drugog supružnika.²⁵ Dakle, raspolaganje sa stvari, prema stvarnopravnim propisima, moguće je samo uz saglasnost svih suvlasnika (u ovom slučaju oba supružnika).²⁶ Ukoliko, međutim, među supružnicima nema saglasnosti tim povodom, onda supružnik koji želi da raspolaže sa zajedničkom stvari može zahtijevati da sud o tome odluči, ako za preduzimanje namjeravanog pravnog posla postoje naročito opravdani razlozi.²⁷ Hrvatsko porodično zakonodavstvo predviđa da je za preduzimanje svih vanrednih poslova (promjena namjene stvari, otuđenje, davanje u zakup, osnivanje hipoteke, itd.) na nekretninama ili pokretnostima koje se upisuju u javne registre neophodna pisana saglasnost drugog supružnika uz ovjeru potpisa kod notara.²⁸

U stanju skladnih i harmoničnih odnosa među supružnicima ovakav mogući akt cijeni se sa aspekta interesa porodice i preduzima tek kada je izvjesno da neće ugroziti njenu materijalno–finansijsku stabilnost. Međutim, ako se jedan od supružnika odvaži da raspolaže dijelom bračne stečevine koji mu po zakonu pripada, a bez prethodnog konsultovanja sa svojim životnim partnerom, ne samo da može ugroziti vođenje zajedničkog domaćinstva i lične odnose u braku, već i ukupnu stabilnost porodice.²⁹ Iako svaki suvlasnik (u razmatranoj

²³Ovo pravilo propisano je u porodičnom zakonodavstvu. Pored toga, eksplicitno se štiti interes savjesnog trećeg lica sa kojim jedan od supružnika zaključuje pravni posao. Nepostojanje saglasnosti drugog supružnika za preduzeti pravni posao ne tiče se trećeg; ne utiče na njegova prava i obaveze koja ovaj stiće, odnosno preuzima temeljem, za supružnike spornog, preduzetog pravnog posla. Vid. čl. 37 st. 1 i 3 OZ.

²⁴ Čl. 26 i 27 st. 1 ZSP FBiH; čl. 54 i 55 st. 1 ZVDSP, čl. 37 st. 3 i 5 ZVDSPH. U stvarnopravnim zakonodavstvima u BiH i Hrvatskoj predviđeno je da se idealni dio stvari u pravnom prometu ima smatrati kao samostalna stvar (čl. 26 st. 2 ZSP; čl. 26 st. 2 ZSP FBiH; čl. 54 st. 1 ZVDSP; čl. 37 st. 3 ZVDSPH).

²⁵ Čl. 37 st. 5 ZVDSPH.

²⁶ Čl. 32 st. 1 ZSP FBiH; čl. 60 st. 1 ZVDSP.

²⁷ Čl. 32 st. 3 ZSP FBiH i čl. 60 st. 3 ZVDSP. Odredbama hrvatskog stvarnopravnog zakonodavstva predviđeno je da supružnik (inače suvlasnik, a za naše potrebe supružnik) koji želi da raspolaže sa stvari, a nema saglasnosti drugog supružnika, može zahtijevati razvrgnuće suvlasničke zajednice, pa makar to inače u tom času ne bi mogao, ako je predloženi posao predvidljivo koristan za oba supružnika (čl. 41 st. 3 ZVDSPH.)

²⁸ Ukoliko jedan supružnik preduzme posao vanrednog upravljanja ili raspolaganja bez saglasnosti drugog supružnika, date u zakonom propisanoj formi, onda drugi supružnik ima pravo na naknadu štete koja mu je time prouzrokovana, dok nepostojanje opisane saglasnosti ne utiče na prava i obaveze poštenog (savjesnog) trećeg lica. Vid. čl. 37 st. 2 i 3 OZ.

²⁹ Značajni problemi u tom smislu mogu se javiti i u oblasti preduzetništva. Supružnici nerijetko zajednički osnivaju privredna društva, odnosno ulažu kapital u različite poslovne aktivnosti. Opterećenje udjela, odnosno akcija u privrednom društvu ili prodaja istih u vrijeme i pod uslovima kada to ne odgovara životnom i poslovnom partneru može u velikoj mjeri poremetiti poslovne planove i ukupne odnose među supružnicima.

situaciji - jedan supružnik) može raspolagati svojim dijelom stvari bez saglasnosti ostalih suvlasnika (u razmatranoj situaciji – drugog supružnika), djelimična zaštita interesa supružnika u pravu FBiH i BD ostvaruje se kroz pravilo koje za ostale suvlasnike nepokretnosti (drugog supružnika) predviđa pravo preče kupovine.³⁰

Prihvatanjem opisanog modela bračne imovine, odnosno predstavljenog pristupa u rješavanju dileme koja se odnosi na pravnu prirodu imovinskog zajedništva koje supružnici konstituišu stupanjem u brak, zakonodavci su u razmatranim pravnim sistemima, svakako, potvrdili ravnopravnost supružnika, uvažili efekte i vrijednosti neposrednog i posrednog rada, ali i dodatno afirmisali princip porodične solidarnosti.³¹ S druge strane, nesporno je da primjena navedenog rješenja doprinosi jednostavnosti i jasnoći odnosa supružnika tokom braka, te efikasnosti i ekonomičnosti postupka uređenja imovinskih posljedica prestanka zajednice života, odnosno prestanka braka, što je od velike važnosti. Dugotrajne i komplikovane parnice prepune ličnih antagonizama “ubijedile” su zakonodavca da potraži racionalnije rješenje.

Posmatrano sa stanovišta o upravljanju i raspolaganju bračnom stečevinom, evidentno je da u odsustvu zakonskih mehanizama kvalitetne zaštite interesa članova porodice, uključujući i supružnike, ovakva koncepcija bračne stečevine ima određene manjkavosti, uz izuzetak hrvatskog porodičnog zakonodavstva koje, nakon reforme, sadrži posebne odredbe o zaštiti dobrobiti djece i porodičnog doma.³² Posljedice imovinske samostalnosti supružnika mogu biti dalekosežne i potencijalno izrazito nepovoljne za bračnu, odnosno porodičnu zajednicu. Komparirajući gore analizirana pravila o upravljanju i raspolaganju bračnom stečevinom, sa istovrsnom regulativom u evropskim zakonodavstvima (Francuska, Italija), pa čak i sa onim zakonodavstvima gdje tokom braka egzistira i dejstvuje isključivo režim odvojenosti imovina (Njemačka, Švedska, Švajcarska), proizlazi da je, posebno u nedostatku specijalnih pravila imperativnog karaktera koja bi se odnosila na porodični dom i predmete domaćinstva, pozicija supružnika sasvim približna položaju ostalih učesnika u imovinskim odnosima.³³

³⁰ Čl. 27 st. 2 ZSP FBiH, čl. 55 st. 2 ZVDSP. Suvlasnik koji namjerava da proda svoj suvlasnički dio dužan je da o tome obavijesti ostale suvlasnike (čl. 27 st. 3 ZSP FBiH). Ako svoj suvlasnički dio proda suprotno prethodnim pravilima, onda ostali suvlasnici mogu zahtijevati od suda poništenje ugovora i da se pod istim uslovima na njih prenese svojina na suvlasničkom dijelu (čl. 27 st. 6 ZSP FBiH).

³¹ Traljić, N; Bubić, S, *op. cit*, 76; Alinčić, M; *et. al, op. cit*, str. 498.

³² Radi se o izuzimanju iz diobne mase pokretnih stvari koje pretežno koriste maloljetna djeca, odnosno o pravu stanovanja u porodičnom domu koji je dio bračne stečevine, a koje je ustanovljeno u korist supružnika koji vrši roditeljsko pravo i maloljetne djece. Vid. čl. 46 OZ.

³³ Vid. par. 1365 st. 1, 1367, 1368 i par. 1369 Njemačkog građanskog zakonika (*Bürgerliches Gesetzbuch 1896*. - *BGB*, stupio na snagu 1.01.1900. godine, u verziji od 2.01.2002. godine; Bundesgesetzblatt, I p. 42, 2909; 2003 I p. 738, sa amandmanima od 19.02.2007.godine; Bundesgesetzblatt, I p. 122i 4.12.2008. godine; Bundesgesetzblatt, I 2586 -prevod sa njemačkog na engleski jezik Neil Musset; Saldeen, Å, *Family in Sweden*, u *Family Law in Europe*, ed. by

4. Sudska dioba zajedničke imovine

Zakonodavac u RS je, prihvatajući mješoviti sistem jednakih udjela u postupku diobe zajedničke imovine, definisao pretpostavku da su udjeli supružnika u zajedničkoj imovini jednaki.³⁴ Primjenjujući ovu pretpostavku, sud utvrđuje da su supružnici titulari u braku stečene imovine sa jednakim dijelovima. Određivanjem dijelova prestaje režim zajedničke imovine, a supružnici postaju suvlasnici.³⁵ Međutim, ako jedan od supružnika smatra da je njegov doprinos u sticanju zajedničke imovine očigledno veći od doprinosa drugog supružnika, onda isti može od suda zahtijevati da se utvrdi njegov veći udio u zajedničkoj imovini.³⁶ Ako, dakle, postoji spor o veličini udjela, tj, spor o obimu prava, onda se takav problem ima raspraviti u parničnom postupku, s tim da je teret dokazivanja na onom supružniku koji želi oboriti pomenutu zakonsku pretpostavku.

U parničnom postupku će se utvrditi suvlasnički dio svakog supružnika u zajedničkoj imovini, a veličina udjela u tom slučaju utvrđuje se prema doprinosu supružnika u sticanju zajedničke imovine.³⁷ Budući da se radi o vrlo složenom pitanju, zakonodavac je propisao primjenu određenih standarda i na taj način sudu olakšao izvršenje postavljenog zadatka. Istovremeno, propisanim standardima postavljaju se granice diskrecionih ovlašćenja suda i doprinosi ostvarivanju načela pravne sigurnosti (pravne izvjesnosti). Sa stanovišta međusobnih odnosa supružnika, važno je naglasiti da sud vodi računa ne samo o neposrednim doprinosima supružnika u sticanju zajedničke imovine, već i o pomoći jednog supružnika drugom, kao i o njihovom radu u domaćinstvu i porodici uopšte. To, svakako, vrijedi i kada je riječ o naporima i brizi koji se ulažu u procesima vaspitanja i podizanja djece. Ova vrsta posrednog doprinosa teško je procjenjiva *in linea civili*, ali jasno pokazuje da su učesnici ovih imovinskih odnosa specifični i da njihova međusobna prava i obaveze egzistiraju u posebnom pravnom okruženju. Drugim riječima, sve aktivnosti u životnom zajedništvu – iz kojeg izvire imovinsko zajedništvo – doživljavaju svoju verifikaciju u procjeni obima prava svakog od supružnika. Osim što je moralno

Hamilton, C; Standlay, C; Hodson, D, London, Dublin, Edinburg, 1995, str. 483; poglavlje 7, čl. 5 Zakona o braku Švedske (*Marriage Code 1987 SFS1987:230*); čl. 32 i 33 Zakona o braku Norveške (*The Marriage Act Act 1991-07-04 no. 47* – stupio na snagu 1.01.1993. godine, u verziji sa amandmanima zaključno do 1.01.2009. godine); čl. 212 – 226 Francuskog građanskog zakonika (*Code Civil français 1804*, u verziji od 20.02.2004. godine *ordonnance n° 2004-164 du 20 Feb. 2004*, sa amandmanima od 4.04.2006. godine - *Act no. 2006-399 of 4 April 2006 – prevod sa francuskog na engleski jezik: Georges Rouhette* i *Anne Berton*); Guimezanes, N, *Family Law in France*, u *Family Law in Europe*, ed. by Hamilton, C; Standlay, C; Hodson, D, London, Dublin, Edinburg, 1995, str. 135.

³⁴ Čl. 272 st. 1 PZ RS. Isto rješenje prihvaćeno je u pravu Srbije (čl. 180 st. 2 PZS).

³⁵ Dakle, dioba zajedničke imovine podrazumijeva utvrđivanje suvlasničkih, odnosno sapovjerilačkih prava supružnika. Ovo je ujedno zakonsko određenje pojma diobe zajedničke imovine u porodičnom zakonodavstvu Srbije (čl. 177 PZS).

³⁶ čl. 273 st. 1 PZ RS.

³⁷ Čl. 273 st. 2 PZ RS; čl. 180 st. 3 PZS.

korektno, ovakvo pravno finale podrazumijeva realizaciju ideje komutativne pravde. S druge strane, nije bez značaja niti držanje supružnika u aktivnostima koje se tiču upravljanja, održavanja i uvećavanja zajedničke imovine. Naime, postupci supružnika u tom smislu moraju biti cijenjeni i kao takvi imati svoj odraz u procjeni veličine udjela lica u pitanju. Saradnja, zalaganje i požrtvovanost u pomenutim aktivnostima moraju biti adekvatno verifikovani, i obrnuto. Konačno, nužno je napomenuti da u pravu RS postoji niz posebnih pravila o tzv. privilegovanim stvarima iz zajedničke imovine, što svakako doprinosi efikasnosti sistema diobe zajedničke imovine u smislu uvažavanja pojedinih interesa i zaštite pojedinačnih prava supružnika.³⁸

U pravu FBiH i BD privaćen je čisti sistem jednakih udjela. Ukoliko supružnici propuste da otklone primjenu zakonskog bračnog imovinskog režima, onda u slučaju sudske diobe iste ne mogu dokazivati suprotno. Ne mogu zahtijevati utvrđivanje udjela koji bi bio veći od jedne polovine. Riječ je, dakle, o *praesumptio iuris et de iure*. Eventualna tužba za utvrđenje udjela u bračnoj stečevini (tekovini) većeg od jedne polovine bila bi odbačena kao nedopuštena.³⁹ Ipak, model bračne stečevine kakav je ovdje razmotren, uz svu svoju jednostavnost i izvjesne nesporne prednosti, ne sadrži dovoljno posebnih pravila kojima bi se uvažile krucijalne specifičnosti subjekata bračno-imovinskih odnosa i značaj njihovih uloga u porodici. Opšta pravila imovinskog prava ne pružaju dovoljno garancija za ostvarivanje optimalnih rezultata u vezi sa prethodno pomenutim vrijednostima. Svakako da posmatrani model bračne imovine garantuje jednostavnost u raspravljanju imovinskih odnosa između supružnika; ali efikasnost u sudskom postupku, koja podrazumijeva oslobađanje suda obaveze da utvrđuje udjele supružnika, ne može biti opravdanje za nastupanje potencijalno nepravičnog pravnog finala koje se ogleda u neoborivoj pretpostavci o jednakosti udjela.

Koncept bračne stečevine (tekovine), uključujući pravila o diobi iste, vrlo je pojednostavljen. Isti, prema našem mišljenju, zahtijeva modifikacije, odnosno iznijansirana rješenja koja bi, između ostalog, podrazumijevala mogućnost utvrđivanja doprinosa supružnika u sticanju bračne stečevine (tekovine), ali i kriterijume temeljem kojih bi se to provodilo.⁴⁰ U uporednom pravu brojni su primjeri pravnih standarda koje sud primjenjuje prilikom odlučivanja o razvrgnuću bračne imovinske zajednice. Porodična solidarnost i ravnopravnost supružnika koji se žele afirmisati razmatranom regulativom, mogu za rezultat imati upravo svoju negaciju. Ovo se prevashodno odnosi na situaciju kada je jedan od supružnika znatno ili očigledno više doprinio sticanju bračne stečevine. Drugi supružnik, ili bolje rečeno, njegov nerad, nezalaganje, propusti da se zaštiti bračna stečevina, uvijek mogu biti „nagrađeni“ sa jednom

³⁸ Vid. čl. 274 PZ RS. Isto vrijedi i za porodično zakonodavstvo Srbije (vid. čl. 182, 184 i 185 PZS).

³⁹ Čl. 252 st. 1 i čl. 255 st. 2 PZ FBiH; čl. 229 st. 1 i čl. 232 st. 2 PZ BD; čl. 36 st. 3 OZ.

⁴⁰ Vid. Belaj, V, *op.cit.*, str. 349 – 352.

polovinom bračne stečevine.⁴¹ To, svakako, dovodi u pitanje i motivaciju supružnika da se posebno ili čak uobičajeno angažuju u sticanju bračne imovine. Na koncu, poslije nekoliko godina primjene ovog modela bračne imovine u hrvatskom pravu, ima mišljenja da nisu postignuti očekivani rezultati.⁴²

Istini za volju, zakonodavci su supružnicima ostavili mogućnost zaključenja bračnog ugovora i drugačijeg definisanja odnosa uz uvažavanje ličnih i zajedničkih interesa kontraheata. No, dosadašnja praksa u posmatranim pravnim sistemima ukazuje da se bračni ugovor zaključuje u relativnom malom broju slučajeva u odnosu na broj zaključenih brakova. Uostalom, to je stanje prilika svojstveno i drugim evropskim društvima (npr. u Holandiji se za bračni ugovor odluči oko 20%⁴³, u Francuskoj oko 10%⁴⁴ i u Njemačkoj oko 10% bračnih parova⁴⁵). Isto tako, prilike u domaćem društvu ukazuju na teškoće u ostvarivanju stvarne, a ne samo formalne ravnopravnosti polova. Titulari stvarnih i drugih imovinskih prava češće su muškarci, a rjeđe žene. Ukupna ekonomska situacija; nizak stepen kvaliteta životnog standarda; nivo obrazovanosti žena i njihova zastupljenost u javnim poslovima u odnosu na muškarce; mogućnosti zaposlenja; neefikasna stambena politika; kao i brojni drugi faktori, u svojoj ukupnosti predstavljaju dodatni balast u odbrani stava o opravdanosti komentaranog rješenja i njegovoj adekvatnosti odnosima u domaćem tranzicionom društvu.

Dakle, sistem jednakih udjela (u obe svoje varijante koje se primjenjuju u pravnim sistemima u BiH) apsolutno potvrđuje jednakost životnih i imovinskih partnera i sa istom pažnjom uvažava njihove uloge u braku i porodici, odnosno predstavlja konkretizaciju principa ravnopravnosti supružnika i na polju imovinskih odnosa. Polazeći od činjenice da su supružnici uvijek različitih sposobnosti, znanja, obrazovanja, iskustava i umješnosti, odnosno lica različitih zdravstvenih, socijalnih i imovinskih prilika, i uopšte kao takvi, različitih mogućnosti; ovaj sistem diobe ne dozvoljava da to indukuje neuravnoteženost njihovog međusobnog odnosa i za bilo koga od njih nepovoljan materijalno-finansijski položaj kako tokom braka, tako i u slučaju prestanka zajednice života, odnosno braka. Zbog toga se sa punim pravom može konstatovati da je razmatrani sistem diobe zajedničke imovine, u svojoj osnovi, realizacija ideje jednakih šansi za supružnike. Naime, supružnici kao učesnici imovinskih odnosa imaju prijeko potrebnu sigurnost u smislu efikasne pravne zaštite njihovih postignuća, a istovremeno pruža im se garancija da će se isplatiti svaki oblik rada i uvažiti naponi koje oni ulažu u materijalno obezbjeđenje bračne, odnosno porodične zajednice. Zbog toga se sa razlogom kaže da sistem

⁴¹*Ibidem*, 343 – 344.

⁴² Kačer, H, *(Izvan)bračna stečevina i zemljišne knjige – neka pitanja i dvojbe*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 55 br. 3-4/2005, str. 1052.

⁴³ Panov, S, *op.cit*, str. 649.

⁴⁴ Guimezanes, N., *op. cit*, str. 135.

⁴⁵ Majstorović, I, *Bračni ugovor – novina hrvatskoga obiteljskog prava*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2005, str. 145.

jednakih udjela "ima i simboličan značaj u smislu osjećanja ličnog dostojanstva"⁴⁶.

Motivaciona snaga ovoga rješenja i njegovi stabilizatorski efekti u sferi ličnih odnosa među partnerima naročito su važni, jer su imovinski odnosi samo dio ukupnog sadržaja koji se razvija i traje u braku. Kvaliteti ovog sistema do punog izražaja dolaze u slučaju likvidacije imovinske zajednice. Hronološki posmatrano, prva njegova prednost je u tome što pruža solidnu osnovu supružnicima za postizanje sporazuma o diobi u braku stečene imovine. Polazi se od pretpostavke da su ugovarači imali jednake doprinose u stvaranju zajedničke imovine, odnosno od činjenice da su važni i prihvatljivi svi naponi koje su supružnici tokom braka činili. Zatim, sudsko rješavanje pitanja diobe ne može biti fleksibilno u onoj mjeri kako bi to supružnici mogli sami da dogovore uvažavajući interese i poznajući lične potrebe svakog od njih. Naravno, sudski postupak podrazumijeva i troškove koji mogu biti značajni za stranke u postupku, što u sadejstvu sa prethodno izloženim argumentima djeluje demotivacijski na stranku koja razmišlja o takvom rješenju.

S druge strane, iako dođe do postupka pred sudom nema dileme da je ovaj sistem povoljniji i za organ primjene prava. Sud je, propisivanjem ovog sistema, dobio veliku podršku i pomoć od zakonodavca koji je ipak na sebe preuzeo odgovornost za postavljanje pretpostavke o jednakosti udjela. Umjesto da se bavi delikatnim i nerijetko zamršenim pitanjima utvrđivanja i vrednovanja pojedinih doprinosa svake od stranaka, sud u ovom slučaju nastupa iz komforne pozicije primjenjujući pomenutu zakonsku pretpostavku. *In fine*, postupak diobe zajedničke imovine uz primjenu ovog sistema postaje jednostavan i efikasan, što je poželjno i za stranke i za društvo. Na osnovu prethodno izloženog, van svake sumnje je da ovaj sistem diobe zajedničke imovine karakterišu brojne prednosti, što je dovelo do toga da bude široko prihvaćen u velikom broju zakonodavstava evropskih zemalja.

5. Zaključak

Zajednička imovina je pravni institut koji se odlikuje brojnim specifičnostima u odnosu na ostale institute porodičnog i građanskog prava. Posebnosti zajedničke imovine supružnika su očekivane i nužne posljedice njenog značaja i uloge u braku, odnosno u porodici. Zajednica života podrazumijeva i zajednicu imovine koja predstavlja materijalnu bazu, odnosno osnov za organizaciju i konzumiranje životne zajednice supružnika. Ambijent u kojem se zajednička imovina uspostavlja, funkcija koju ista ostvaruje i zaštita vitalnih interesa porodice odredili su suštinu zajedničke imovine i determinisali normativni okvir za njen pravni život.

⁴⁶Frantz, C.J; Dagan, H, *Properties of marriage*, str. 105 i 106; navedeno prema Tešić, N, *O zajedničkoj imovini supružnika*, Pravni život br. 10/06, str. 260.

Imajući u vidu prethodno izložene karakteristike zajedničke imovine, jasno je da se radi o vrlo sofisticiranom pravnom institutu, o ustanovi sa osobenom pravnom prirodom. Konstruisana je profilisanjem pažljivo odabranih posebnih pravila, koja su ugrađena u širi normativni okvir utemeljen na osnovnim principima imovinskog prava. Time je obezbijedena nužna kompatibilnost ovog pravnog instituta sa opštim pravilima imovinskog prava, sa jedne strane, i uvažene su sve posebnosti imovinskih odnosa između lica koja su vezana brakom i koji su kreatori porodice, sa druge strane.

Zajednička imovina je imovinski izraz ravnopravnosti supružnika, materijalna osnova na kojoj se temelji bračna i porodična solidarnost. Način sticanja zajedničke imovine, vrednovanje i uvažavanje svakog oblika rada i doprinosa supružnika predstavlja ne samo potvrdu njihove ravnopravnosti, već efikasan mehanizam zaštite njihovih imovinskih interesa i pretpostavku sigurnosti u odnosima kako među njima, tako i u odnosima u koje ulazi jedan od supružnika i treće lica.

Za upravljanje i raspolaganje bračnom imovinom od presudne je važnosti "svojinski koncept" zajedničke imovine, jer isti definiše prava supružnika i u stvari determiniše mehanizme njihove zaštite. Neodređenost udjela u zajedničkoj imovini i jednakopravan položaj supružnika u aktima upravljanja i raspolaganja istom „pacifikuje i harmonizuje odnose više nego koncept susvojine“. Susvojina podrazumijeva „čist račun“, jasan imovinski odnos, ali i veću slobodu titulara u odlukama koje se tiču raspolaganja. Supružnici su približniji ostalim subjektima prava koji nisu „opterećeni“ bračnom vezom i odgovornošću prema ostalim članovima porodice. Zajednička imovina neutralizuje vlasnički nagon u braku, dok susvojina hladno, matematički izražavajući ravnopravnost supružnika, može biti uzrok nesaglasnosti.

Konačno, zajednička imovina odlikuje se posebnostima i u pogledu njene diobe. U pravnim sistemima u BiH prihvaćen je moderan koncept diobe – sistem jednakih udjela, istina u obe svoje varijante (čisti sistem u FBiH i BD, odnosno mješoviti sistem u RS). Ovaj model diobe zajedničke imovine prevashodno pruža sigurnost supružnicima tokom braka i predstavlja garanciju da će razvrgavanje ove imovinske zajednice za svoje finale imati podjelu rezultata zajedničkog života i zajedničkog rada na jednake dijelove. Pored toga, opisani pristup u rješavanju ovog važnog problema predstavlja ohrabrenje supružnicima za postizanje sporazuma u smislu vansudske diobe zajedničke imovine, a sudu jedan efikasan, ekonomičan i jednostavan alat za okončanje sporne situacije.

Darko Radić, PhD, Assistant Professor
Faculty of Law, University of Banja Luka

MATRIMONIAL PROPERTY IN PROTECTION OF SPOUSES' RIGHTS AND INTERESTS

Summary: Author in this paper considers protection of spouses' property rights and interests, particularly in terms of matrimonial property, and examines positive legislature which regulates property effects of marriage. Property relationship between spouses and its specificities require special rules in order to achieve both a few legal-political values and efficient protection of spouses' property rights and interests. Therefore, author considers "protective function" of matrimonial property regarding rules on acquiring, managing and disposing by it, and division of matrimonial property, in order to confirm their legitimacy which has been determined by identity of subjective element in all relationships in marriage.

Key words: spouses' property rights, matrimonial property, managing and disposing, division of matrimonial property.